

ΕΠΕΙΣΟΔΙΑ ΑΠ' ΤΟΥΣ ΜΕΓΑΛΟΥΣ ΑΓΩΝΕΣ ΤΗΣ ΦΥΛΗΣ

η Κωνσταντία

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΧΑΪΔΩΣ

(Συνέχεια έκ του προηγούμενου)

“Ετσι πριν να μη χειμώνας οι Σουλιώτες είχαν κιόλας αποκλεισθή μέσα σ' αυτό το ζωνάρι τών κουλάδων, που να τ' ο γυρίσει όλο ήθελες, απάνω-κάτω, είκοσι ώρες. Γιατί ανάμεσα στους πύργους, που μπήκανε δυνατές φρουρές, γυρίζανε περιπολίες να φυλάνε τόν τόπο, να μην περνάει ούτε φίδι.

“Αμα χτίστηκαν οι πύργοι άρχισε καθημερινό ντουφεκί. Οι Άρβανιτάδες κύταζαν να τους κρατήσουν για ναχουν άποκλεισμένους τους δρόμους, κι' οι Σουλιώτες πώς να τους βγάλουν από μέσα για να μπορούν να μπάζουνε λούτερα ζωοτροφίες στο βουνό. “Ετσι έπαιρνε ο πόλεμος μόνιμη μορφή. “Απ' τή κακή τροφή κι' απ' τά κουφάρια τών σκοτωμένων, που σαπίζανε άθραφτοι στις ρεματιές, ο τόπος γέμισε άρρώστιας που θερίζανε τους “Αρβανιτάδες. “Αρχισαν οι λιποταξίες, οι γκρίνιες κι' οι βρισιές: όλοι τάχανε με τόν πασαό. “Ο “Αλής τάμαθε και φοβήθηκε μη διαλυθή ο πολιορκητικός στρατός του. Και για να προλάβη τόν κίνδυνο έγραψε γρήγορα στο συμπέθερό του “Ιμπραήμ-Πασαό τόν Μπερατιού, να στείλει δίχως άλλο βοήθεια. “Ο “Ιμπραήμ, που φοβότανε τόν “Αλή, μάζεψε πάνω από δυό χιλιάδες βουνίσσιους Σκραπαλιδες και Ντεσιντζάριδες, από τους πιο άντρωμένους και τους έστειλε να χτυπήσουνε τόν Σουλι. Σάν μάθαν οι Σουλιώτες πώς ζυγώνουν, ξεσηκώθηκαν με τόν Φώτο Τζαβέλλα, τόν Γκόγκο Νταγκλή, τόν Νάσο Φωτομάρα, τόν Γιώργη Τζαβέλλα, τόν Κωλέτσο Μαλάμο και τόν Θανάση Βάγια και τραβήξανε να τους χτυπήσουν πριν προφτάσουν να ένωθούνε με τόν στρατό τού “Αλή. “Η Χαΐδω ήτανε απ' τους πρώτους που τρέξανε στη φωνή τής ανάγκης. Τετρακόσια παλληκάρια μόνάχα θά τά βάζανε μ' αυτές τις δυό χιλιάδες. Τους απάντησαν νύχτα στη Κουριόλια, θέσις οπουδιανάτη για τούς Σουλιώτες, γιατί από κεί συγκοινοούσαν με τά πίσω χωριά όπου δεν είχαν χτίσει πύργους οι Άρβανιτάδες και μπορούσανε οι Σουλιώτες να πέρνουνε ζωοτροφίες. “Απάνω στο γλυκοχάραμα πιάσανε λυσασμένο ντουφεκί, τρέξε ώρες χτυπιόντανε κι' οι Σουλιώτες από παντού ζωσμένοι, από έγχυρό πέντε φορές μεγαλύτερο, χάνανε τή μάχη. “Η Χαΐδω τράβηξε τόν σπαθί φωνάζοντας:

— “Απάνω στα σκυλιά! κάλλιο θάνατος αδέρφια, παρά σκλαβιά!

Τήν ίδια στιγμή χύθηκε κι' ο Φώτος στο γιουρούσι, κι' αυτός με τόν σπαθί. Οι Σουλιώτες βλέποντας τή Χαΐδω και τόν πολέμαρχο τους στη φωτιά χύμηξαν σάν λεωντάρια κι' ο έγχυρός σέ λίγο τακκίζει.

“Ο Ζύρκας όμως ένας από τούς “Αρβανιτάδες, από τή Σκράπαρη, που δεν μπορούσε να φεύγη τόσο γρήγορα σάν τούς άλλους, μά είχε καρδιά παλληκάριου, βλέποντας ότι θά τόν έφτανε ο Τζαβέλλας και θά τούπερνε τόν κεφάλι, γυρίζει, στέκει, και τού ρίχνει κατάσπιθα. “Ο Τζαβέλλας πέφτει: ο έγχυρός πέρνει κουράγιο καθένας ξέρει τι πλούσια χαρίσματα θά πάρη άν κόψη τόν κεφάλι τού λαβωμένου πολέμαρχου και τόν πάει στον Πασαό. “Ο ίδιος ο Τζαβέλλας φοβάται, για μία στιγμή και φωνάζει στους δικούς του.

— “Αδέρφια! πάρτε μου τόν κεφάλι, μη πέσω στα χέρια τών σκυλιών.

“Η Χαΐδω άκουσε τή ξέμψηχη φωνή του.

— Μή κουνηθή κανένας πρόσταξε, βαθείά λυπημένη για τούτη τή διαβατική άδυναμία τού Φώτου. “Εγώ θά τόν πάρω!

Και γονατίζει και τόν ανασπώνει. Χαμόγελο τρυφερό φωτίζει τή μορφή του, σάν ήλιος, που βγαίνει από τά σύνεφα μέρα βροχερή: τά βόλια πέφτουνε χαλάζι, γύρω της, μά δεν άκούει τίποτα, δε βλέπει τίποτα. Χωρίς να ξέρη κι' αυτή τή κάνει, τόν παίρνε ματαμένο στην άγκαλιά της: ο Φώτος απ' τόν πόνο και τόν πολύ τόν αιμα λιγοψυχάει: λόγια τρυφερά της ξεφεύγουνε τώρα και σκούβει και τόν φιλεί μπροστά σ' όλους, τά παλληκάρια κάνουνε πώς δεν άκούουν, πώς δε βλέπουνε. Και πολεμούνε λυσασμένα—ή Χαΐδω μπροστά, μανιασμένη—ώσπου πιασγουρίζουνε τούς “Αρβανιτάδες: κι' άναιβάζουνε τή νύχτα τόν Φώτο στο χωριό.

Ότε οι πόνοι τής λαβωματιάς,—τά βόλια τόν είχανε πάρε ξυστά στο κεφάλι—ούτε ή άγωνία για τόν τι θά γινότανε αύριο, κρατούσανε τώρα τόν Φώτο. “Η ψυχή του ήτανε βλητισμένη απ' τή γλυκαία θύμηση τής στιγμής, που ή Χαΐδω τόν είχε άγκαλιάσει: τή γλυκος που θάταν ο θάνατος άν έρχότανε εκείνη τήν ώρα!

Τό δέρμα του διατηρούσε ακόμα τή ζεστή ανατριχίλα, ποχε νοιάσει, τή στιγμή που τόν φιλούσε: και στην καρδιά του μέσα είχανε χαραχθή βαθείά, τά τρυφερά λόγια που τούχε μουρμουρίσει. Βλοημένος άς ήτανε ο κίντυνος τού θανάτου, βλοημένο τόν βόλι που τόν βόηκε αφού ήταν να ξεσκεπάζη τόν μυστικό, που τούκρυβε τόσο καιρό ή Χαΐδω, στά βάθη τής καρδιάς της. “Αμα πρωταίοει τά μάτια του, τήν ειδη άπάνω στο προσκέφαλό του, να τού χαμογελάη σάν άγγελος, σταλμένος από ψηλά, για τή φύλαξη και τόν γλυτωμό του. Τίποτα δε λογαρίαζει πειά ή Χαΐδω: ότε τόν πατέρα της, ότε τή μάνα της, ότε τή γυναικαία τού Φώτου, ότε άλλων κανένανε στον κόσμο.

Μά και τι θά μπορούσανε να της πούν:

Είχε μάθει όλο τόν Σουλι, πώς ή πολεμοχαρη παρθένα, κι' ο νέος άρχηγός είχανε άνους αδερφοποιτό: κι' ο δεσμός ήτανε άγιος και πνευματικός. Ότε ο γέρω-Σέχος, ούτ' ή γυναικαία του μπορούσαν τίποτα να πούν, τήν ώρα πού έβρην, πώς αυτή τόν είχε τραβήξει μισοπεθαμένο μέσ' τήν φωτιά, και πώς απ' τή ζωή του τώρα κρεμόταν ή τύχη τού άγώνα. Ούτ' ή γυναικαία τού Φώτου μπορούσε να χαράξει λόγο: άντρα δε θάχε τούτη τή στιγμή, άν δε τής τόν έφερνε ή Χαΐδω στην άγκαλιά της. “Όσο για τόν Σουλι εξαγρυντούσε κάτω απ' τόν σπιτί τού πολέμαρχου, για να μαθαίνη, ώρα με τήν ώρα, και στιγμή με τή στιγμή, πώς πήγαινε ή λαβωματιά. Και ποτέ τή Χαΐδω δε τή λατρεύανε περισσότερο τά παλληκάρια, όσο τούτη τή στιγμή, που ξέβανε τή σημασία ποχε ή παρουσία της κοντά στον πολέμαρχο. “Ωστόσο ή λαβωματιά δεν είχε κάνει μεγάλες ζημιές: και πήρε να γιατρέψη γλήγορα, ώσπου σέ λίγο μπόρεσε ο Φώτος να σηκωθή, να ζώση τ' άρματά του, και να πάν ν' άνταμώση τά παλληκάρια του.

Αυτή τήν ήμέρα τή γιόρτασαν οι Σουλιώτες με ντουφεκίδι, πάνταφε απ' άκρη εις άκρη τού βουνού. Οι “Αρβανιτάδες πούτανε στον πύργο τού Γλυκού, άμ' άκουσαν τόν κακό που γινότανε, ρώτησαν ένα σκοπό σουλιώτη τού φύλαγε, κοντά σέ τούτο τόν πύργο:

— Τί ντουφεκιές είν' αυτές, όρ έ ;
— Οί Σουλιώτες άπόκριθησαν τό πονηρό παλληκάρι, πολεμάνε μεταξύ τους, γιατί βαρέθηκαν όί περισσότεροι τόν πόλεμο, πεινάνα και θέλουνά να προσκυνήσουν τό Βεζύρη' μά είνε κι' άλλοι βλάπεις, όί λιγώτεροι πού δέ θέλουν.
— Σάν είν' έτσι έκαμε ό Άρβανίτης, γιατί δέ φεύγουν άπό τό Σοϋλι έκείνου πού θέλουνά να προσκυνήσουν τό Βεζύρη ;
— Νά πού φεύγουν άποκρίθηκε τό παλληκάρι. Κι' έδειξε τό Τζαβέλλα, πού κατέβαινε μέ τή Χαίτω και μέ λίγα παλληκάρια στό στρατόπεδο. Ό σκοπός έδωσε ειδησι στόν πολέμαρχο. Ό Τζαβέλλας άλλαξε δρόμο και κατέβαινε τώρα κατά τό Γλυκό, νά ζητήση τάχα άπό τούς έχθρους βοήθεια νά τόν πάνε στό Βεζύρη.

Οί έθροί γελάστηκαν' και χίλιοι Άρβανιτάδες μέ άρχηγούς τό Μέτομο Μπόνο και τό Μπεκύρ Τζογαδόρο, τράβηξαν άπρופύλαχτοι κατά τό μέρος του Τζαβέλλα. Άμα ζύγαναν καλά, όί Σουλιώτες τούς δέχτηκαν μέ ντουφεκιά. Ή Χαίτω πρώτη τό μάτωσε, τά παλληκάρια σά λυσσασμένα πέσαν άπάντους. Κι' όί Άρβανιτάδες, άφίνοντας σαρανταπέντε σκοτωμένους και πενηντατρείς σκλαβωμένους γυρίσανε τρομαγμένιοι στό στρατόπεδο τούς και κλείστηκαν στούς πύργους.

Γέμισε ό τόπος άπό τίς φωτιές τή νύχτα. Οί Άρβανιτάδες άγρυπνούσαν, άπό φόβο μήπως τούς κάνουνε νυχτερινό γιουρούσι. Ό Φώτος κι' ή Χαίτω έαγρυπνούσαν κι' αύτοί. Μά τούτη τήν ώρα είχαν άλλη έγνοια, πολύ γλυκειά. Ξαπλωμένιοι πλάι-πλάι, κάτω στή ρεματιά, στόν όχθο του νερού, πού γκρεμιζόταν μέ βουητό μεγάλο κατά τόν κάμπο, μέ τό χέρι στό χέρι κυττάζανε τ' άστρα και μιλούσαν ήσυχα :

— Τώρα δέ φοβάμαι βόλι, όρη Χαίτω, έλεγε ό Τζαβέλλας, Άν μ' εβρη αύριο πάνω στόν πόλεμο μέ τούς Άρβανιτάδες, θά πάω ευχαριστημένος. Θά ξερω πώς έσύ θά μου κλείση τά μάτια μέ τ' άστρο, παχουλό χεράκι σου...

Και τή έφοριζε τό χέρι μ' άπειρη τρυφεράδα.
Ή Χαίτω δέ μιλούσε. Τόν άκουγε μαγεμένη. Σκλάβωνε τ' αύτιά της ή άντριχία πού φωνή, βαρεία και ζεστή πούτρεπε άπό συγκίνηση' περνούσε ολόσθα στην ψυχή της και τήν έριχνε σέ γλυκειά ταραχή. Μιά βαθύτατη χαρά είχε πλημμυρίσει δλο τό είναι της, πού ό Φώτος είχε γλυτώσει, πού ήταν έκεί, πλάι της και τής κουβέντιαζε.

— Μά αγαπάς ; Τή ρώτησε, κόβοντας άπότομα τή σιωπή. Δέν άποκρίθηκε, Τράβηξε σιγά-σιγά τό χέρι της' κι' ύστερα έπιασε πάλι τό δικό του και του τό έφοριζε. Τήν άγκάλιασε δυνατά παράφορα' πριν προλάβη νά του ξεφύγη, τής φίλησε τά μάτια νά τή βρῆκε δακρυοσμένα :

— Κλαίς ; Ρώτησε σαστισμένος : Γιατί ;
— Δέν ξερω, έκαμ' ή Χαίτω ξέψυχα. Ή χαρά πού γλύτώσες... Ήχασα τόν κόσμο άπό μπροστά μου, τήν ώρα πού σ' είδα νά σωριάζεσαι ματωμένος' άντριχίλια μ' έκοψε και σύγκορημ έτρεμα σάν σ' άκουσα νά παρακαλάς νά σου πάρουνε τό κεφάλι... Στραβή, έπεσα στή μέση, νά πεθάνω μέ σένα ή νά σε πάρω άπό τά δόντια του γάρου... Τί λέες, όρ έ Φώτο ; Σ' αγαπάω ; Τί λές, όρ Φώτο σου ;
— Μά τότες γιατί κλαίς ;
— Δέν ξερω, σοϋπα... Θάρρενα πώς, όν σ' έκανα άδερφοποιτό μου, άν σοϋδινα τήν ψυχή μου, τέλειωνα... σοϋδινα τήν άπόκρισι πού μου γύρευες τόσον καιρό... και γλύτωνα κι' έγώ άπό τήν κατάρα του Θεού... Μά κεί, μέσα στή φωτιά, πού κιντόνεμα νά σε χάσω, κατάλαβα πώς δέν σ' αγαπάω σάν άδερφό μονάχα, για τ' άρματα, για τό Σοϋλι, για τόν πόλεμο... μά και σάν άντρα... Νά γιατί κλαίω !

— Πιστεύεις, γιατί' είνε κρίμα ;
— Ναί, όρ έ Φώτο ! Όποια κυττάει παντρεμένο, σποια θέλει τόν άντρα τής άληθινής γκρεμίζει έκκλησία... νά γιατί κλαίω... γιατί νοιώθω παστρικά πώς στην καρδιά μου φούντωσε άγάπη κολασμένη... δίχως καμιά έλπιδα... νά γιατί κλαίω !

Άκούμπησε τό κεφάλι της στά στήθια του κι' έκλαιγε μέ άναφυλλητό.

— Μήν κάνης έτσι, τής ειπε, σφιγγόντάς τήν τρυφερά' Άμα σωριάστηκα κι' ένοιώθα νά μοϋ φύγη τό αίμα κι' ή ζωή, τά λόγια τής άγάπης π' άκουσα νά μουμουρίζης, κρατώντας με στην άγκαλιά σου, μέ ξαναφέρανε στόν κόσμο. Πούς λέει πώς ή άγάπη μας είνε κολασμένη ; Ένα στεφάνι μάς χώρισε, μά τό αίμα κι' ή φωτιά μάς ένωσε γιά πάντα... Άν ή άγάπη μας ήτανε κολασμένη δέν θά τήν ήθελε τό Σοϋλι ολάκερο. Θά καταφρόναε και μένα και σένα. Μά φαίνεται πώς είνε κάποια πράματα, όρη Χαίτω, άπάνω άπό στεφάνια κι' άπό συνήθεια κι' άπό νόμους... Είμαστε καμωμένοι άπ' τό θεό τόν ίδιο για ταιρι έδω κάτω, κι' είνε άπό λάθος πού δέν είμαστε.

Και, σιγά-σιγά, τήν πήρε στην άγκαλιά του' έζωσε τό κορμί της μέ τά δυνατά μπράτσα του' και τόνιωθε χωρίς νεύρα, χωρίς θέλησι, σάν παράλυτο. Άποσπώητο πλάσμα, ή Χαίτω, έδειχνε, σ' δλο τό φυσικό του μεγαλειό αυτό πούνοιωθε κείνη τή στιγμή. Άν ή ντροπή δέν είχε δέσει τή γλώσσα της θά τούλγε : «Είμαι δική σου! Κορμί, καρδιά, ψυχή, νοϋς, δική σου! Πάρε με! Πάρε τό στόμα μου' ζεστήθιασε με' κάμε μέ, διτ θέλεις... Είμαι δική σου!... » Ωστόσο αύτά τά λόγια πού 'δέν έλεγε, ό Φώτος τόνιωθε, σά νά τάκουσε :

— Άγάπη μου! Ψυχή μου! Τής μουμουρίσει ξέψυχα σ' αύτί. Είνε σά νά μοϋ δίνης βασιλεία !

— Σ' αξίζουμε, τ' άποκρίθηκε άπλά μέ μία φωνή γεμάτη πόθο.

Και του δόθηκε μέ τόν ύπεροχο τρόπο πού αύτή μονάχα μπορούσε νά τό κάμη ; Σά γέρας πού τό χρωσάτασε σέ νικητή. Όλα για τό λεβέντη της ! Ήτανε θυέλλα μοναχή τ' άγκάλιασά της. Στόν παρβενικό της κόρφο, ένοιωσε γιά πρώτη φορά ό Φώτος, τόν παράδεισο τής άληθινής άγάπης, τής τρυγόνας τό γλυκό άναστέναγμα, τά λόγια τ' άλησμόνητα, πού δέν έχουνε καμιά σειρά και συνοχή, μά είνε βαφτισμένο στή λαύρα του πόθο του άχόρηταγο. Κι' αύτή για πρώτη φορά κατάλαβε πόσο πολύ μοιάζει σάν άδερφή άπό τήν ίδια μάνα, ή άγάπη πού τό θάνατο. Σάν κεραυνομένοι άπόμειναν άπό τήν πολλή τους ευτυχία. Κι' ή αυγή τούς βρῆκε σφιχταγκλιασμένους μάγουλο μέ μάγουλο.

Τά παλληκάρια είχανε έξυπνήσει. Άπ' τό στρατόπεδο άνέβηκε, μέσα στην πρωινή πάλμη, κι' άρχισε νά σκορπίεται σιγά-σιγά βουή χαρμόσυνη. Άμα είδανε τό Φώτο μέ τή Χαίτω νά προβαίνουν, μέ τό πρόσωπο π' άστραφε άπό χαρά, σά νάνοιαν σάν κάτι. Τούς ύποδεχτήκανε μέ ντουφεκίες. Ξεζωστήκανε τ' άρματα τούς κι' άρχισανε νά πηδάνε στις τρείς, νά ρίχνουνε τό λιθάρι, νά παίζουνε τις άμάδες, νά παραβγαίνουνε στην τρεχάλα. Τ' άρνία ψηνότανε στή σούβλα. Ή Χαίτω γλυκά κουρασμένη, κάθησε κάτω άπόνα πλατάνι. Σιμά της ό Φώτος πάστρευε τό ντουφεκιό του. Ένας λυράρης ζύγωσε κι' άρχισε νά λήη τό φρέσκο τραγούδι για τή μάχη πούχε λαβωθή ό Φώτος και τή παλληκαριά τής Χαίτω, πούχε πέσει στή μέση και τόν γλύτωσε. Σ' ένα δυό στίχους περνούσε κάποιο μακρυνό κι' άόριστο σφόλι για τήν άγάπη τους. Τά παλληκάρια φέρανε καμιά φορά μεζέδες άπό τ' άρνία κι' ή πλόσκειε μέ τό κρασί γύριζαν άπό στόμα σέ στόμα. Πιαστήκανε, στό χορό. Όλοι φωνάζανε νά σύρη τό τζάμικο ή Χαίτω. Και νά τής πιάσει ό παλέμαρχος. Όλοι άπομεινανε σά γαζοί, νά τούς θαυμάζουν. Ρίχνανε ντουφεκία, φωνάζανε, κρατούσανε μέ παλαμάκια τό ρυθμό και μόνο πού δέ φωνάζανε :

— Νά ζήσετε !

Μά πέρα, μακρύα, στούς πύργους, ή φοβέρα τών Άρβανιτάδων δλο και μεγάλωσε. Κι' έπρεπε νά σκεφτόννε σοβαρά τί θάκαναν μ' αύτούς.

Σουλιώτισσα

(Ακολουθεί)